

УДК [378.147+371.134]:62

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Маляров О.М., асистент

Бердянський державний педагогічний університет

У статті розглянуто сутність готовності до професійної діяльності майбутніх інженерів-педагогів, проаналізовано різні підходи щодо трактування поняття «готовність».

На підставі аналізу підходів різних дослідників щодо структури готовності до професійної діяльності, запропоновано такі компоненти готовності майбутнього інженера-педагога до професійної діяльності: мотиваційний, який містить професійні настанови, позитивне ставлення до професії, інтерес до неї, стійкі наміри присвятити себе педагогічній діяльності; операційно-дієвий – мобілізація і актуалізація професійних знань, умінь, навичок і професійно значущих властивостей особистості; особистісний – формування ціннісних орієнтацій, виховання моральних якостей, життєвої позиції.

Ключові слова: інженер-педагог, професійна готовність, структура та компоненти професійної готовності.

Маляров А.М. ФОРМИРОВАНИЕ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ-ПЕДАГОГОВ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ / Бердянский государственный педагогический университет, Украина.

В статье исследуются основные аспекты проблемы формирования готовности будущих инженеров-педагогов к профессиональной деятельности, проанализированы различные подходы к трактовке понятия «готовность».

На основании анализа различных теоретических подходов исследователей относительно структуры готовности будущего инженера-педагога к профессиональной деятельности, предложены следующие ее компоненты: мотивационный, содержащий профессиональные установки, положительное отношение к профессии, интерес к ней, устойчивые намерения посвятить себя педагогической деятельности; операционно-действенный – мобилизация и актуализация профессиональных знаний, умений, навыков и профессионально значимых свойств личности; личностный – формирование ценностных ориентаций, воспитание нравственных качеств, жизненной позиции.

Ключевые слова: инженер-педагог, профессиональная готовность, структура и компоненты профессиональной готовности.

Malyarov A. THE TRAINING OF FUTURE ENGINEERS-TEACHERS TO THE PROFESSION / Berdyansk State Pedagogy University, Ukraine.

The article deals with the basic aspects of the training of future engineers-teachers to the profession, analyzed different approaches to the interpretation of the concept of "readiness."

Based on the analysis of different theoretical approaches researchers on the structure of readiness future engineers-teachers to the profession are invited to its components: motivation, which contains professional instructions, a positive attitude towards the profession, interest in it proof intention to devote himself educational activities; operational and effective – mobilization and updating professional knowledge, skills and professionally relevant personality traits; personality – the formation of values and moral character education, life position.

Key words: engineer-teacher, professional readiness, structure and components of professional readiness.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства висуває принципово нові вимоги до професійної діяльності фахівців, які мають бути конкурентоспроможними на ринку праці, активними в роботі, здатними до самоосвіти та професійного зростання. Проте зв'язок між вузами і сферою діяльності їх випускників не завжди надійний. Молодому фахівцеві після закінчення вищого навчального закладу потрібно, як правило, ще чимало часу, щоб адаптуватися до умов професійної діяльності. Саме тому сьогодні актуалізується проблема підвищення рівня професійної готовності майбутніх інженерів-педагогів до професійної діяльності у професійних закладах освіти.

Майбутній інженер-педагог повинен мати не лише стійкий інтерес до педагогічної діяльності, прагнення до оволодіння знаннями, уміннями та навичками в навчальній, виховній, організаційній, методичній, науково-дослідній роботі, але й готовність до її виконання.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема готовності фахівця до професійної діяльності була і є предметом уваги багатьох науковців. Психологічні аспекти готовності досліджували Е. Зеєр, Є. Климов, І. Кондаков, Т. Кудрявцев, Є. Пряжнікова, Н. Пряжников (особистісна готовність до професійної діяльності) та ін.; Г. Балл, М. Дяченко, Л. Кандибович, Н. Левітов, В. Моляко, Л. Орбан-Лембрик, І. Пасічник, Н. Побірченко, М. Смільсон (теоретичні засади психологічної готовності) та ін. Педагогічні аспекти готовності досліджували Ю. Бабанський, М. Богданова, З. Васильєв, Н. Кузьміна, В. Лозова, В. Слатьонін, Л. Спирін, Р. Хмелюк, О. Щербаков, П. Яковлева та ін., які приділяли увагу виявленню дидактичних і виховних умов і факторів, що дають змогу управляти становленням та розвитком готовності майбутнього фахівця.

Вчені розглядають «готовність до діяльності» як інтегральну, професійно-значущу якість особистості, що є системою взаємопов'язаних структурних компонентів, яка включає в себе особистісні (мотиви та інтереси) і процесуальні (знання та вміння) аспекти.

Метою статті є аналіз значення поняття «готовність до професійної діяльності», визначення сутності проблеми готовності майбутніх інженерів-педагогів до професійної діяльності, обґрунтування компонентів професійної готовності майбутніх інженерів-педагогів до професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Аналіз психолого-педагогічної літератури дає змогу стверджувати, що успішна й результативна професійна діяльність майбутнього фахівця, перш за все детермінована готовністю до цієї діяльності. Вивчаючи проблему готовності інженера-педагога до професійної діяльності, доцільно визначити сутність терміну «готовність до діяльності».

У тлумачному словнику української мови за редакцією В. Дубічинського готовність – це «бажання зробити що-небудь» [22, с.210].

Словник В. Даля трактує готовність, як «стан або властивість готового» [4, с.388].

У словнику С. Ожегова готовність визначається як «стан, при якому все зроблено, все підготовлено для будь-чого» [16, с.116].

Словник із психології окреслює готовність як «стан підготовленості організму, налаштований на дію чи реакцію» [18, с. 2].

В. Копоруліна в Українсько-російському психологічному словнику трактує готовність, як «активно-дієвий стан особистості, установку на певну поведінку, змобілізованість сил на виконання завдання» [23, с.57].

У сучасній психологічній літературі поняття готовність до виконання діяльності вживається в різних значеннях, як:

- наявність здібностей (Б. Ананьєв, Н. Левітов, С. Рубінштейн);
- якість особистості (К. Платонов);
- психологічний стан, суттєва ознака установок (І. Блажава, Л. Дяченко, Л. Кандибович, Д. Унадзе);

- форма зв'язку професійної спрямованості з іншими важливими рисами особистості – світоглядом, життєвими установками та духовними цінностями (М. Кобзев);
- здатність суб'єкта освіти до конкретної поведінки та дій (Р. Немов) [15];
- синтез особливостей, які визначають здатність людини до діяльності, позитивне ставлення до неї (В. Крутецький);
- цілеспрямований прояв особистості, який включає погляди, переконання, знання, звички, уміння, ставлення, мотиви, вольові та інтелектуальні якості, почуття, установки (С. Максименко та О. Пелех);
- психологічна умова успішності виконання діяльності, цілісне явище, скріплене переконаннями (І. Ладанов);
- індивідуалізоване відображення дійсності, що виражає ставлення особистості до тих об'єктів, заради яких розгортається її діяльність (Т. Шалавін);
- морально-вольові якості особистості, способи поведінки, знання про професію (Р. Романенко; В. Серіков);
- усвідомлення особистісної та суспільної значущості діяльності, позитивне ставлення до неї та здатність до її виконання (О. Ковальов).

Поняття «професійна готовність» розглядається як категорія теорії діяльності (стан) і розуміється, з одного боку, як результат процесу підготовки, з іншого – установки на щось [19].

П. Рудик розглядає професійну готовність як складне психологічне утворення і виділяє в ній роль пізнавальних психічних процесів, що відображають найважливіші сторони виконуваної діяльності, емоційних компонентів, які можуть як підсилювати, так і послаблювати активність людини, вольових компонентів, які сприяють ефективним діям щодо досягнення мети, а також мотивів поведінки [20].

В. Моляко вважає, що професійна готовність – це складне особистісне утворення, багаторівневе та багатопланова система якостей і властивостей особистості, які у своїй сукупності дають змогу певному суб'єкту ефективно виконувати конкретну діяльність [3].

А. Деркач, досліджуючи проблему готовності до професійної діяльності, визначає її як цілісний прояв усіх сторін особистості фахівця, виділяючи пізнавальні, емоційні та мотиваційні компоненти. Ним виділяються умови формування готовності до творчої праці: самостійність і критичне засвоєння культури, активна участь у вирішенні суспільно-значущих завдань; розвиток творчого потенціалу особистості – її психічних процесів [17].

Ю. Забродін, приділяючи велику увагу проблемі готовності, пропонує концепцію психологічної готовності, де зазначає, що професійна готовність є системоутворюючим стрижнем для трьох понятійних систем (професійна придатність, спрямованість, професійна підготовленість) [8].

Т. Кудрявцев у своїх працях розглядає професійну готовність як складне багаторівневе утворення, що включає як операційні, так і особистісні компоненти: установка на працю, професійно значущі якості, знання, вміння, навички зі спеціальної діяльності, особливості емоційних і вольових функцій людини, особливості мотивів та інтересів до праці [13].

У свою чергу, М. Дьяченко і Л. Кандибович, узагальнюючи дослідження психологічної готовності, стверджують, що професійна готовність формується в процесі всебічної

підготовки та є результатом розвитку особистості з урахуванням вимог, що пред'являються особливостями діяльності та професії. Автори пропонують розуміти професійну готовність як цілеспрямоване вираження особистості і вважають, що довготривала готовність – це стійка особистісна характеристика, яка є «істотною передумовою успішної діяльності». Структура цієї готовності, на думку авторів, містить такі елементи:

- позитивне ставлення до діяльності, професії;
- адекватні до вимог діяльності професії, риси характеру, здібності, темперамент, мотивація;
- необхідні знання, вміння, навички;
- стійкі, професійно важливі особливості сприйняття, уваги, емоційних і вольових процесів [6].

Отже, аналіз психологічної літератури дозволяє виділити у структурі готовності до професійної діяльності функціональний, операційний й особистісний компоненти.

Педагоги-дослідники також по-різному трактують поняття готовності до професійної діяльності.

Так, В. Сластьонін розглядає готовність як «особливий психічний стан, що характеризується наявністю суб'єкта образу структури певної дії та постійною спрямованістю свідомості на її виконання. Вона містить у собі різного роду установки та усвідомлення педагогічного завдання, моделі ймовірної поведінки, визначення спеціальних способів діяльності, оцінку своїх можливостей у їх співвідношенні з труднощами та необхідністю досягнення певного результату» [21].

А. Ліненко трактує готовність як цілісне утворення, яке характеризує емоційно-когнітивну і вольову мобілізаційність суб'єкта в момент його включення в діяльність певного спрямування [13].

За визначенням К. Дурай-Новакової, професійна готовність є не лише результатом, але й метою професійної підготовки, початковою та основною умовою ефективної реалізації можливостей кожної особистості. У своєму фундаментальному дослідженні щодо готовності студентів до педагогічної діяльності, авторка визначає готовність як складне структурне утворення, центральною основою якого є позитивні установки, мотиви та усвідомлення цінності педагогічної праці. До складу готовності дослідниця включає комплекс професійно-педагогічних знань, навичок і вмінь, а також певний досвід їх застосування на практиці [5].

Л. Кондрашова вважає, що готовність до педагогічної праці – це складне особистісне утворення, що містить у собі ідейно-моральні й професійно-педагогічні погляди й переконання, професійну спрямованість психічних процесів, самовладання, педагогічний оптимізм, налаштування на педагогічну працю, здатність до подолання труднощів, самооцінку результатів своєї праці, потребу в професійному самовихованні, що забезпечує високі результати педагогічної праці [12].

Готовність до педагогічної діяльності розглядає у своїх дослідженнях Л. Кадченко, яка вважає, що це складне особистісне утворення, яке забезпечує високі результати педагогічної роботи і містить у собі професійно-моральні погляди та переконання, професійну спрямованість психічних процесів, професійні знання, уміння і навички, налаштованість на педагогічну працю, здатність до подолання труднощів, самооцінки результатів цієї праці, потребу в професійному самовдосконаленні [10].

Розглянуті визначення професійної готовності свідчать про широку розгалуженість цього поняття.

У визначенні структурних компонентів готовності також не існує єдиної думки:

- мотиваційний, пізнавально-оцінний, емоційно-вольовий, операційно-дієвий, мобілізаційний (К. Дурай-Новакова);
- мотиваційний, пізнавально-операційний, емоційно-вольовий, психофізіологічний (Л. Кондрашова);
- мотиваційно-ціннісний (особистісний), виконавчий (процесуальний) (В. Сластьонін);
- професійна самосвідомість, ставлення до діяльності, мотиви, знання про предмет і способи діяльності, навички та вміння їх практичного втілення, професійно значущі якості особистості (А. Ліненко).

Інженер-педагог – це фахівець з вищою освітою, що здійснює педагогічну, навчально-виробничу, організаційно-методичну діяльність із професійної підготовки учнів у системі професійно-технічної освіти, а також кваліфікованих робітників на виробництві. Інженера-педагога характеризує широкий педагогічний профіль, він спроможний виконувати функції майстра виробничого навчання й викладача спеціальних технологій і загальнотехнічних дисциплін [9]. Він має володіти системою інженерних знань, умінь і навичок у певній галузі виробництва. Професія інженера-педагога належить до складної групи нечисленних професій, що функціонують одночасно в двох різнорідних системах: "людина-людина", "людина-техніка" і їх модифікація [2].

Ґрунтуючись на зазначених поглядах науковців, можна стверджувати, що майбутній інженер-педагог – це фахівець з вищою освітою, який має бути готовий виконувати свої професійні функції як у педагогічній, так і в інженерній діяльності.

Отже, на підставі аналізу підходів різних дослідників, пропонуємо такі компоненти готовності майбутнього інженера-педагога до професійної діяльності: мотиваційний, який містить професійні настанови, позитивне ставлення до професії, інтерес до неї, стійкі наміри присвятити себе педагогічній діяльності; операційно-дієвий – мобілізація і актуалізація професійних знань, умінь, навичок і професійно значущих властивостей особистості; особистісний – формування ціннісних орієнтацій, виховання моральних якостей, життєвої позиції.

Висновки. Отже, інженер-педагог має бути готовим до професійної діяльності у професійних закладах освіти, а саме, він повинен мати якісні знання, уміння й навички та бути готовим до їх постійного поповнення та використання на практиці; досвід професійної діяльності та готовність до його творчого застосування. Це є важливим, бо саме готовність виступає одним із критеріїв результативності професійної підготовки фахівця.

Вважаємо, що до структури готовності інженера-педагога до професійної діяльності мають увійти такі компоненти: мотиваційний, операційно-дієвий та особистісний.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антоненко О.В. Формування готовності майбутніх учителів фізичного виховання до роботи в сучасній загальноосвітній школі / О.В. Антоненко // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2006. – № 10. – С. 79–81.

2. Безрукова В.С. Педагогика профессионально - технического образования. Теоретические основы / В.С. Безрукова. – Свердловск : Изд-во Сверд. инж.-пед. ин-та, 1989. – 88 с.
3. Брикіна О.М. Гносеологічний аналіз поняття готовності особистості до безперервної освіти / О.М. Брикіна // Педагогічні науки : збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. – Бердянськ : БДПУ, 2004. – № 4. – 202 с.
4. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка : В 4 т. – М. : Русский язык, Т. 1. А. – З. – 1989. – 699 с.
5. Дурай-Новакова К.М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук / К. М. Дурай-Новакова. – М. , 1983. – 32 с.
6. Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А. Психологическая готовность / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович. – М. : Наука, 1986. – С. 49-52.
7. Дьяченко М.И. Психология высшей школы / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович, С.Л. Кандыбович. – М. : Харвест, 2006. – 416 с.
8. Забродин Ю. М. Очерки теории психологической регуляции поведения / Ю. М. Забродин. – М. : Магистр, 1997. – 215 с.
9. Зеер Э.Ф. Профессиональное становление личности инженера-педагога / Э.Ф. Зеер. – Свердловск : Изд-во Урал. Ун-та, 1988. – 120 с.
10. Кадченко Л.П. Формирование готовности студентов педвуза к профессиональной деятельности средствами иностранного языка : Дис. канд. пед. наук. / Кадченко Л.П. – Харьков, 1992. – 173 с.
11. Кобзев М.С. Психолого-педагогические основы профессиональной подготовки учителя // Педагогика. – 1978. – № 9. – С.68–76.
12. Кондрашова Л.В. Теоретические основы воспитания нравственно-психологической готовности студентов психологического института к профессиональной деятельности : Дисс. докт. пед. наук : 13.00.01 / Кондрашова Л.В. – М. , 1989. – 363 с.
13. Кудрявцев Т. В. Влияние характерологических особенностей личности на динамику профессионального самоопределения / Т. В. Кудрявцев, А. В. Сухарев // Вопросы психологии. – 1985. – № 1. – 156 с.
14. Линенко А. Ф. Теория и практика формирования готовности студентов педагогических вузов к профессиональной деятельности : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01, 13.00.04 / Линенко А. Ф. – К. , 1996. – 378 с.
15. Немов Р.С. Психология : Учебник для студентов высших пед. уч. заведений: в 3-х кн., Кн. 1. Общие основы психологии / Р.С. Немов. — М. : Гуманит. Изд. Центр ВЛАДОС, 1997. – 688 с.
16. Ожегов С. И. Словарь рус. языка : Ок. 57 000 / Под ред. чл.-корр. АН СССР Н. Ю. Шведовой. – 20-е изд., стереот. – М. : Рус. яз., 1998. – 750 с.
17. Поваренков Ю. П. Психологическая характеристика профессиональной идентичности [Текст] / Ю. П. Поваренков // Кризис идентичности и проблемы становления гражданского общества. Сборник научных трудов. – Ярославль : Изд-во ЯГПУ.
18. Психологічний словник / За ред. В. І. Войтка. – К. : Вища школа, 1982. – 215 с.

19. Ростунов А. Т. Формирование профессиональной пригодности [Текст] / А. Т. Ростунов. – М., 1984. – 176 с.
20. Рудик П. А. Мотивы поведения деятельности [Текст] / П. А. Рудик. – М., 1988. – 136 с.
21. Слостенин В.А. Профессиональная готовность учителя к воспитательной работе / В.А. Слостенин // Советская педагогика. — 1981. — № 4. — С. 76-84.
22. Сучасний тлумачний словник української мови 65 000 слів / За заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубічинського. – Х. : ВД "Школа", 2006. – 1008 с.
23. Українсько-російський психологічний тлумачний словник / Авт. Упор. В. М. Копоруліна. – Х. : Факт, 2006. – 400 с.

УДК 378.091.212.2

МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ ЯК КАТЕГОРІЯ АКМЕОЛОГІЧНОЇ ПОЗИЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Михайлова А.Г., ст. викладач

Севастопольський національний технічний університет

Мотиваційну складову позиції майбутнього фахівця можливо представити як його акмеологічну спрямованість на максимально повне розкриття й реалізацію власного потенціалу. Одним з дієвих прийомів підвищення мотивації до навчання є створення ситуації успіху в майбутніх фахівців. Мотиваційний компонент як категорія акмеологічної позиції вирішує питання створення оптимальних умов для самореалізації і самоосвіти особистості.

Ключові слова: акмеологія, ситуація успіху, професіоналізм.

Михайлова А.Г. МОТИВАЦИОННЫЙ КОМПОНЕНТ КАК КАТЕГОРИЯ АКМЕОЛОГИЧЕСКОЙ ПОЗИЦИИ БУДУЩЕГО СПЕЦИАЛИСТА / Севастопольский национальный технический университет, Украина.

Мотивационную составляющую позиции будущего специалиста можно представить, как его акмеологическую направленность на максимально полное раскрытие и реализацию собственного потенциала. Одним из действенных приемов повышения мотивации к учебе является создание ситуации успеха у будущих специалистов. Мотивационный компонент как категория акмеологической позиции решает вопрос создания оптимальных условий для самореализации и самообразования личности.

Ключевые слова: акмеология, ситуация успеха, профессионализм.

Mikhaylova A.G. MOTIVATION COMPONENT AS A CATEGORY OF ACMEOLOGICAL POSITION OF FUTURE SPECIALIST / Sevastopol national technical university, Ukraine.

Motivated consistent of position of future specialist can be presented as its acmeological direction on maximum discovering and realization of his own potential. One of the active approaches of motivation increase of study is a creation of success situation in future specialists. Motivated component as a category of acmeological position decides the problem of the creation of optimal conditions for a person self-realization and self-education.

Key words: acmeology, success situation, professionalism.

Останнім часом питання, пов'язані з якістю вищої освіти, все частіше виникають у самих різних контекстах. Приєднання України до Болонського процесу означає, що Україна, нарівні з рештою учасників цього процесу, прийняла на себе зобов'язання з реалізації певної програми дій у сфері забезпечення якості, оскільки, як показує практика, якість вищої освіти лежить в основі розвитку загальноєвропейського освітнього простору. Україна не може залишатися осторонь світових процесів глобалізації та інформатизації суспільства, які вимагають від кожної держави